

III KONFERENCJA NAUKOWA STOWARZYSZENIA KORONA PÓŁNOCNEGO KRAKOWA „WIELKA HISTORIA PUKA DO NASZYCH DRZWI”. WIEŚ PODKRAKOWSKA WOBEC POLSKICH POWSTAŃ NARODOWYCH XVIII–XIX WIEKU (BARANÓWKA, 24 MAJA 2013 ROKU)

Z okazji 150. rocznicy wybuchu powstania styczniowego Stowarzyszenie Korona Północnego Krakowa przy współdziałaniu Instytutu Pedagogicznego w Krakowie zorganizowało konferencję naukową poświęconą tematyce podkrakowskich wsi w dobie polskich powstań narodowych od konfederacji barskiej po powstanie styczniowe.

Honorowy patronat nad przedsięwzięciem objął Marek Sowa, marszałek województwa małopolskiego. Głównym organizatorem konferencji i gospodarzem obrad było Stowarzyszenie Korona Północnego Krakowa, instytucja prowadząca działalność kulturalną i edukacyjną na obszarze siedmiu podkrakowskich gmin (Michałowic, Zielonek, Kocmyrzowa–Luborzycy, Wielkiej Wsi, Liszek, Igołomii–Wawrzeńcyc i Zabierzowa).

W konferencji uczestniczyli naukowcy reprezentujący Instytuty Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego i Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie oraz badacze regionaliści, w tym ze Stowarzyszenia Korona Północnego Krakowa i Stowarzyszenia Przyjaciół Ziemi Michałowickiej.

Taki dobór uczestników przełożył się na tematykę referatów, które można podzielić na dwie grupy. Pierwszą tworzyły syntetyczne wystąpienia na temat wsi podkrakowskiej w XVIII i XIX wieku, a drugą referaty zawężone do spraw lokalnych (wybranych gmin, miejscowości, osób).

Obrady dzieliły się na dwie części. Referaty z pierwszej części koncentrowały się wokół tematu postaw mieszkańców wsi z okolic Krakowa wobec sprawy narodowej w XVIII–XIX wieku oraz jej sytuacji społeczno-gospodarczej.

Pierwszą część obrad zapoczątkowało wystąpienie dr. Mateusza Wyżgi z Uniwersytetu Pedagogicznego „Echa Konfederacji Barskiej pod Krakowem”. Opierało się ono w znacznej mierze na zapiskach z kościelnych ksiąg metrykalnych, przynoszących informacje o sytuacji ludności wiejskiej, między innymi o zabitych konfederatach czy też o represjach wojsk rosyjskich wobec ludności cywilnej.

Kolejny referat, przygotowany przez dr. hab. Krzysztofa Ślusarkę z UJ, „Wieś podkrakowska w dobie powstania Kościuszkowskiego i Księstwa Warszawskiego”, koncentrował się na sytuacji społeczno-gospodarczej wsi z okolic Krakowa na przełomie XVIII i XIX wieku oraz strukturze społeczno-zawodowej ludności chłopskiej. Referent przede wszystkim scharakteryzował źródła archiwalne przydatne w takich badaniach, na przykład austriackie konskrypcyjne spisy ludności i wykazy podatkowe.

Dr hab. Tomasz Kargol (Uniwersytet Jagielloński) omówił udział mieszkańców Galicji w powstaniu styczniowym na przykładzie wsi podkrakowskich.

Dr Konrad Meus z Uniwersytetu Pedagogicznego przedstawił z kolei prezentację multimedialną „Wieś podkrakowska a kwestia narodowa w XIX wieku”. Wykorzystując obrazy i zdjęcia oraz odwołując się do literatury pięknej, pokazał ewolucję postaw ludności chłopskiej – od bierności czy nawet wrogości wobec zrywów niepodległościowych do uzyskania przez nią polskiej świadomości narodowej.

Na drugą część obrad złożyło się siedem wystąpień o różnorodnej tematyce. Mgr Jerzy St. Kozik omówił sylwetkę „zapomnianego powstańca” Ludwika Mazarakiego (1813–1880), organizatora powstania w rejonie Miechowa w 1846 roku. Zaangażowanie Mazarakiego w sprawę narodową zostało ukazane na szerokim tle historycznym – emigracyjnej koncepcji powstania trójzaborowego i jego fiaska w 1846 roku, rabacji galicyjskiej oraz powstania krakowskiego.

Mgr Monika Wołek w swym referacie zaprezentowała najstarsze kroniki dwóch szkół z podkrakowskich miejscowości, a mianowicie z Raciborowic i Dobronowic. W jej opinii kroniki szkolne są cennym źródłem historycznym, przynoszącym informacje nie tylko o sprawach lokalnych, ale również o „wielkiej historii” i jej odbiorze przez lokalne społeczności w długim okresie (od drugiej połowy XIX w. do zakończenia II wojny światowej).

Mgr Elżbieta Kwaśniewska w swym materiale, odczytanym przez innego z referentów, a zatytułowanym „Okrucy XIX-wiecznych wspomnień z michałowickiej ziemi” skoncentrowała się na znanych postaciach związanych z wsią Michałowice (m.in. Hugonie Kołłątaju) i wydarzeniach (np. wizytacji komory celnej przez cara Mikołaja I).

Wystąpienie mgra inż. Sławomira Korzonka również dotyczyło historii lokalnej, a mianowicie „Polskich powstań narodowych oraz ich śladów w dolinie Rudawy”. Referent omówił znaczenie okolic Zabierzowa w systemie obronnym Krakowa, udział ludności chłopskiej w powstaniu Kościuszkowskim, pomoc dla powstańców listopadowych, którzy schronili się na obszarze Wolnego Miasta Krakowa, oraz zaangażowanie mieszkańców z Krzeszowic i Zabierzowa w powstanie styczniowe.

W kręgu problematyki powstania styczniowego był utrzymany referat przygotowany przez mgr. Jarosława Dudę, ale odczytany w czasie konferencji przez innego z uczestników, zatytułowany „Powstanie styczniowe w podaniach i legendach wsi podkrakowskich na przykładzie gminy Igołomia–Wawrzeńczyce”.

Jednym z ważniejszych dla wsi polskiej następstw powstania styczniowego okazało się uwłaszczenie chłopów. Tematyka ta była przedmiotem wystąpienia mgr Julity Wawrowskiej, zatytułowanego „Z działalności Kieleckiej Komisji Likwidacyjnej. Uwłaszczenie chłopów w dobrach skrzyszowickich (gmina Kocmyrzów-Luborzyca)”. Referentka scharakteryzowała materiał źródłowy w postaci tablic uwłaszczeniowych, a następnie przedstawiła proces uwłaszczenia w majątku Skrzyszowice należącym do rodziny Tarnowskich oraz jego konsekwencje w postaci sporów serwitutowych ciągnących się przez kilkanaście lat i sprzedaży dóbr przez Tarnowskich.

W ostatnim referacie sesji, „Kultura pamięci – promocja dziedzictwa historycznego na przykładzie gminy Zielonki – miejsca, osoby, legendy”, mgr Iwona Opałka

omówiła promocję historii w społeczności lokalnej poprzez zabytki, historyczne miejsca (np. obóz wojsk Tadeusza Kościuszki w Bosutowie), wspomnienia i legendy.

Konferencję zakończyło podsumowanie obrad, którego dokonał dr Mateusz Wyżga.

Sesja, mimo że zorganizowana w małej miejscowości, a nie w ośrodku akademickim, cieszyła się dużym zainteresowaniem publiczności. Obradom przysłuchiwała się licznie zgromadzona młodzież szkolna oraz osoby starsze, mieszkańcy wielokrotnie już wspomnianych wsi podkrakowskich. O sukcesie konferencji świadczyła również ożywiona, a niekiedy burzliwa dyskusja z udziałem nie tylko referentów, ale również słuchaczy.

Tomasz Kargol